

KUNSTVAKDOCENTEN OVERZEE

Als je op Aruba, Curaçao of een ander eiland van Caribisch Nederland woont en kunstvakdocent wilt worden, moet je overzee; er zijn geen kunstvakopleidingen op de eilanden. Kandidaten vertrekken over het algemeen naar de VS of naar Nederland. *Kunstzone* ging in gesprek met diverse Antilliaanse studenten en sprak met hen over hun ervaringen met het Nederlandse kunstvakonderwijs.

'In Nederland draait alles rond op tijd zijn en afspraken. Op Aruba pak je overal de auto voor, maar hier pak je de bus of trein, dat moet je goed plannen', vertelt Jaderick. 'Nederland is een andere wereld, zeker als je van een klein eiland komt.' Arion was er vooraf op ingesteld. 'Hier ben je meer op jezelf aangewezen. Op Curaçao wordt veel gezamenlijk gedaan, maar ik wil me graag verdiepen in de Nederlandse cultuur.'

Ariana benadrukt dat ze heel dankbaar is dat ze kan studeren in Nederland, want op Curaçao zijn weinig studiemogelijkheden. Maar de cultuurschok is groot, ze vindt het behoorlijk eenzaam. Daniela en Ariana vertellen dat ze het lastig vinden om écht contact te maken met Nederlandse studiegenoten. Ariana: 'Iedereen is heel aardig, maar als het er op aan komt, moet je je eigen leven organiseren. Op Curaçao is het vanzelfsprekender om voor elkaar klaar te staan. Toen ik moest verhuizen, was er niemand die tijd had om me te helpen.'

Dyangela volgde een voorbereidingstraject op Curaçao, waardoor ze goed was voorbereid op cultuurverschillen en de praktische kant van de verhuizing. Toch viel het haar ook niet mee om haar draai te vinden in de studie. Weinig internationale studenten volgen de opleiding DBKV. 'Ik heb het gevoel me telkens te moeten aanpassen, dat ik als het ware twee identiteiten ontwikkel, maar tegelijkertijd mijn ziel verlies.' De innerlijke strijd die ze voert werd versterkt door corona en persoonlijke omstandigheden. Het zorgde ervoor dat ze tijdelijk met haar studie is gestopt. 'Sommige studenten deden hun best om contact te leggen, maar het was moeilijk om elkaar te vinden.'

De opleidingen hebben weinig oog voor heimwee en eenzaamheid van studenten. Er wordt begripvol gereageerd en de decaan staat voor je klaar, maar ondanks je mentale gesteldheid is er geen sprake van studieverlichting. Kunstvakdocentenopleidingen zijn kleine opleidingen. Ariana: 'Het zou schelen als op bovenschools niveau contacten worden gelegd tussen studenten met dezelfde achtergrond.'

Daniela, die al elf jaar in Nederland is, vermoedt dat er de laatste tijd meer aandacht is gekomen voor Caribische studenten. 'Het scheelt ook waar je in Nederland studeert; Enschede of Zwolle is wat dat betreft echt anders dan Rotterdam of Den Haag.'

TAAL EN VOORORDELEN

Hoewel Nederlands de officiële taal is op de Antillen, voelen alle studenten zich meer op hun gemak in de taal van de eilanden: het Papiamentu. Vooral luisteren en spreken is in het begin erg vermoeiend. Arion: 'In het begin was ik vaak stil, omdat ik onzeker was over mijn Nederlands. Maar ik heb geleerd dat je in Nederland moet zeggen wat je wilt om iets te bereiken, dus doe ik steeds vaker mijn mond open. Dat werkt.'

Ariana: 'We zijn volwaardige Nederlanders, met een Nederlands paspoort, dezelfde middelbare

school diploma's, maar onze omgeving in Nederland ziet dat vaak niet zo. Soms praten mensen in het Engels tegen me, terwijl ik gewoon Nederlands spreek. Goed bedoeld, maar het benadrukt je anders zijn.' Ariana en Daniela ervaren subtiele verschillen die de communicatie soms lastig maken; op de eilanden kijken ze andere series, er zijn grapjes en uitdrukkingen die je niet meteen snapt. Daniela voegt toe: 'Er zijn best veel vooroordelen over de Antillen, een docent vroeg me bijvoorbeeld of er internet was op Curaçao en hoe ik mijn rijbewijs had kunnen halen.'

ARTISTIEKE VAKKEN

David: 'Op middelbare scholen op de eilanden wordt nauwelijks kunst gegeven. Wel handvaardigheid, maar dat is vooral knutselen met papier. Er worden zelden andere materialen aangeboden en alle schoolboeken zijn dertig jaar oud. Hij denkt even na: 'Eigenlijk is kunst gewoon taboe. Er zijn veel creatievelingen op Curaçao die prachtige dingen maken, maar op scholen komt het niet aan de orde.' Dat beeld herkent Kesha: 'Studenten van de eilanden kiezen vaak voor een opleiding scheikunde, ICT of accountant, vanwege de financiële zekerheid. Er is enorm veel creativiteit op de eilanden, mensen maken de meest fantastische dingen voor carnaval, maar zien dat niet als kunst.'

Daniela past in dit beeld, ze kwam naar Nederland om rechten te studeren, maar tijdens haar studie maakte ze de switch naar de kunstacademie. 'Pas hier realiseerde ik me dat wat ik voor mijn plezier deed, tekenen en schilderen, een serieuze studiekeuze voor mij was.'

Op Curaçao is er wel een soort kunstacademie: het Instituto Buena Bista (IBB) van kunstenaars David Bade en Tirzo Martha. Het instituut biedt een vooropleiding aan jongeren die naar de kunstacademie willen en organiseert sociaal-maatschappelijke projecten. Het promotiemateriaal van het IBB toont een diverse groep studenten, maar David vertelt dat het instituut voornamelijk blanke elite aantrekt omdat het relatief duur is om er te studeren.

KUNST EN IDENTITEIT

Is er in het Nederlandse kunstvakdocentenonderwijs ruimte voor de culturele identiteit van studenten van de Antillen?

Jaderick: 'Toen ik op het conservatorium begon was het klassiek, klassiek, klassiek. Ik werd beoordeeld op de klank van de toon van mijn gitaar en welk klassiek repertoire ik uitkoos. Er was weinig aandacht voor mijn identiteit en de ontwikkeling daarvan. Ik ben eeuwig dankbaar dat ik klassiek gitaar mocht doen, maar ik had meer van mijn studie kunnen profiteren als er een betere balans geweest zou zijn tussen die muziek en de ruimte om mijn eigen identiteit te ontwikkelen.' Arion: 'Mijn muzikale achtergrond komt niet terug in de vakken. Ik krijg gewoon de stof aangeboden die iedereen krijgt. Dat is soms lastig, want ik ben heel erg gewend om *latin* te spelen.'

AUTEURS: SUZAN OVERMEER,
ESTHER SCHAAREMAN & PIEN
SCHOOL

"IK BEN NAAR NEDERLAND GEKOMEN OM UITEINDELIJK OP CURAÇAO LES TE KUNNEN GEVEN"

Voor mij is klassieke muziek veel harder werken. Ik heb dan het gevoel dat ik meer kan en dat ik dat niet kan laten zien. Er is een vak waarin we vanuit lichte muziek samenspelen. Daar kan ik mijn muziek meenemen en dat is leuk, want dan leren de andere studenten van mij. Wat het lastig maakt is dat we op Curaçao muziek anders aanleren, meer 'ik doe het voor, jij doet het na'. In Nederland moet alles genoteerd worden en dat maakt *latin* ritmes heel lastig voor studenten die dat niet gewend zijn.'

Ook Kesha ziet de focus op het formele en de West-Europese canon. Het gebrek aan diversiteit in het docententeam draagt daar volgens haar aan bij. David vult aan: 'Bij een open dag van een andere kunstvakopleiding zag ik allemaal klassenfoto's, maar ik zag niemand van mijn kleur. Ik vroeg een docente naar de diversiteit en zij vond dat ze erg inclusief waren: 'We hebben studenten uit Australië, Canada...', maar dat was natuurlijk niet wat ik bedoelde. Door die beelden herken je jezelf niet als donkere student en denk je: ik word hier vast niet aangenomen, dus ik schrijf me maar niet in.'

Ariana: 'Op Curaçao vond ik Afro-Amerikanen die een issue maakten van 'representatie' een beetje overdrijven, maar ik merk nu hoe het is om als één van de weinigen van kleur te zijn. Ik voel me in Rotterdam meer op mijn plek dan in Groningen, ook al is er een grote internationale studiegemeenschap in Groningen.' Ze hekelt het feit dat zij alles weet van de Nederlandse en West-Europese (kunst) geschiedenis, maar dat haar klasgenoten helemaal niets weten van het deel van Nederland waarvan zij afkomstig is. Etnische representatie, specifiek vanuit het Caribisch deel van Nederland, komt veel te weinig aan bod.

Daniela ontwierp voor haar afstudeeronderzoek lesmateriaal voor scholen voortgezet onderwijs, gericht op kennismaking met Caribisch-Nederlandse kunst. Ook haar beeldend werk baseerde ze op haar Caribische identiteit. 'Mijn docenten, allemaal van Nederlandse of Europese origine, hadden geen idee van mijn culturele roots. Er is weinig literatuur over Caribische kunst en kunstenaars.'

Kesha verkent in haar afstudeeronderzoek haar culturele achtergrond in relatie tot haar kunsteducatorschap. Ze won daarmee de Jacques de Leeuw Prijs (De Jacques De Leeuw Prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan twee studenten van Fontys Hogeschool voor de Kunsten en is bedoeld om talentvolle kunstenaars de mogelijkheid te bieden om zich verder te ontwikkelen na hun studie, red.). 'Ik ben met Caribische roots opgegroeid in Nederland en heb er een gewoonte van gemaakt om mezelf aan

te passen. Je wilt niet zeurderig overkomen, maar de beeldcultuur geeft me het idee dat ik of de Caribische en Afro-Amerikaanse cultuur er niet toe doen.' 'Veel docenten zijn niet bekend met de codes en gevoelens die passen bij die andere beeldtaal. Films als *Get out* of series zoals *Atlanta*, waarin het gevoel dat ik heb ervaren naar voren komt, je bent er... maar hoor je er nu wel of niet bij? In mijn onderbouwing baseer ik me op Biesta, maar ook op Jay-Z die eigenlijk precies hetzelfde zegt, maar vanuit een ander perspectief en daarmee een heel ander publiek aanspreekt.'

DE TOEKOMST

Ondanks de verschillen ervaren studenten en alumni studeren in Nederland als iets positiefs en als een kans om daarna iets te kunnen betekenen op hun eiland. David weet sinds het begin van zijn studie dat hij terug wil naar Curaçao om daar de hier opgedane expertise in te zetten. 'Het niveau van de kunstvakken op scholen is nu veel te laag. Dat wil ik gaan aanpakken, dat het vak serieus wordt genomen.' Ook Arion weet wat hij wil: 'Ik wil als musicus en als muziekdocent een inspirator zijn voor Curaçao.' Hij weet nog niet of hij terug wil, omdat de mogelijkheden in Nederland veel breder zijn. Jaderick keerde na zijn studie wel terug. Hij werkt nu als muziekdocent op het Colegio Arubana en voor het Leerorkest Aruba. Jaderick: 'Ik wilde in Nederland blijven, maar ik zag dat mensen in het onderwijs kunst niet echt waarderen. Kijk maar naar de coronatijd en hoe men in Nederland met kunstenaars omging. Op Aruba kreeg ik meteen een vaste aanstelling omdat er bijna geen muziekdocenten zijn.' Daniela is inmiddels elf jaar in Nederland en wil nog een paar jaar blijven werken als kunsteducator: 'Er is hier niet alleen meer te doen, maar er is ook een missie te volbrengen. Ik wil graag een bijdrage leveren aan de vergroting van de kennis van Caribisch-Nederlandse kunst en cultuur.'

Ariana: 'Er komen vaak Nederlandse docenten naar de Antillen, maar die gaan na een poosje weer terug - dat lost het probleem niet op. Ik ben naar Nederland gekomen om uiteindelijk op Curaçao les te kunnen geven in de vakken die ik het leukste en belangrijkste vind. En om alles waarmee ik me hier verrijkt heb te kunnen doorgeven.'

Het mag duidelijk zijn dat er in de Cariben een groot tekort is aan kunstvakdocenten. Studenten die in Nederland zo'n opleiding volgen, willen mede dit probleem oplossen. Om meer Caribische jongeren te enthousiasmeren kunstvakdocent te worden, is een grotere waardering voor het kunstvak nodig. Die waardering groeit als kinderen en jongeren kunstonderwijs als iets vanzelfsprekends ervaren.

Door het tekort aan vakdocenten daar gebeurt dat nu juist niet. Meer rekening houden met de culturele identiteit en achtergrond van de Caribische studenten, zowel binnen de docentenopleidingen als daarbuiten, zou wellicht een stap in de goede richting zijn. ●

Voor dit artikel interviewden we: **Ariana Valeriano (Curaçao)**, studeert DBKV aan Academie Minerva, Hanzehogeschool Groningen; **Arion Andree Djaoen (Curaçao)**, studeert Docent Muziek aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag; **Daniela Klooster (Curaçao)**, studeerde ABK aan ArtEZ in Enschede en is in 2021 afgestudeerd als DBKV aan ArtEZ in Zwolle;

David Paulus (Curaçao), studeert deeltijd DBKV aan de Fontys Academie voor Beeldende Vorming; **Dyangela Felica (Curaçao)**, studeert aan de Fontys Academie voor Beeldende Vorming, maar heeft haar studie tijdelijk onderbroken; **Jaderick Croes (Aruba)**, studeerde klassieke gitaar aan het conservatorium van de Fontys Hogeschool voor de Kunsten en volgde de master Kodaly aan het Koninklijk Conservatorium en **Kesha Felipa (NL met familie op Curaçao en Aruba)**, haalde in 2009 haar diploma aan het Amsterdam Fashion Institute en in behaalde in 2012 haar mastertitel Fashion Strategy van ArtEZ. Momenteel rondt ze de verkorte deeltijdopleiding van de Fontys Academie voor Beeldende Vorming af.

Daniela Klooster *Reflection* (2021)
40 x 40 cm